

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

УДК [338.432:658]:65.012.8

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОФОРМУВАНЬ З ОРГАНІЧНИМ ВИРОБНИЦТВОМ

В. К. Антошкін, к.е.н., доцент, Бердянський університет менеджменту і бізнесу

У статті виявлені особливості функціонування органічних агроформувань та особливості організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності їх основної діяльності та фінансово-економічної безпеки. Крім традиційних складників, до його складу включені інструменти та методи стандартизації й сертифікації органічної продукції, моніторингу і контролю довкілля. Визначена необхідність прямої та непрямої державної підтримки органічних товаровиробників на етапі перехідного періоду до органічної діяльності. Розроблені основні функціональні елементи й завдання впровадження організаційно-економічного механізму. Обґрунтовані його принципи й очікувані результати для управління органічними підприємствами та їх фінансово-економічної безпеки.

Ключові слова: агроформування, органічне виробництво, перехідний період, організаційно-економічний механізм, фінансово-економічна безпека, стандартизація, сертифікація, контроль, моніторинг, державна підтримка, удосконалення, управління.

Постановка проблеми. Забезпечення фінансово-економічної безпеки агроформувань з органічним виробництвом передбачає використання особливого організаційно-економічного механізму. Сукупність його методів та засобів, у т.ч. їх поєднання, необхідне для створення надійної системи безпеки. Зрозуміло, що органічні підприємства різних розмірів, типів, обсягів діяльності та спеціалізації володіють неоднаковими організаційними та фінансовими можливостями. Крім того, різним є рівень ризику, в умовах якого здійснюють діяльність суб'єкти органічного господарювання. Проте однозначним є висновок, що реалізація організаційно-економічного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки органічних агропідприємств є життєво необхідною та може організовуватися на підприємствах різного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням фінансово-економічної безпеки підприємства та механізмом забезпечення фінансової безпеки займалися такі науковці як: Бехтер Л., Васильців Т., Донець Л., Іващенко О., Марченко О., Мінченко А., Мойсеєнко І., Подольчак Н., Столбов В., Шарманська В. та багато інших. Вони змістовно розкрили питання систематизації фінансово-економічної безпеки підприємств, методичні основи формування підрозділів реалізації економічної безпеки, комплексні підходи до її оцінки тощо. Проблеми органічного виробництва вивчали Ігнатенко М., Лупенко Ю. Мармоль Л., Новак Н. В їх роботах виявлені особливості організації органічного виробництва, його чинники, напрями розвитку. Проте питання фінансово-економічної безпеки органічних агроформувань, тим більше на рівні організаційно-економічного механізму її забезпечення, потребують подальших обґрунтувань та розробок.

Цілі статті полягають у розробці теоретичних і методичних засад створення, впровадження і використання в межах органічного підприємства організаційно-економічного механізму як основи системи управління, націленої на досягнення, удосконалення та підтримку власної фінансово-економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Виклик сьогодення диктує нові умови функціонування органічних підприємств агропродовольчої сфери, що певним чином пов'язані із новими можливостями, що відкриваються для аграрного бізнесу у зв'язку із підписанням Згоди про Асоціацію з ЄС. Від-

мо, що міжнародні економічні перспективи надають можливості для виходу вітчизняної органічної продукції на міжнародні аграрні ринки та використання природних ресурсів. Але вони також формують нові правила гри та генерують нові ризики, перевіряють конкурентоспроможність вітчизняної органічної продукції та її відповідність світовим стандартам, активують зацікавленість представників малого та середнього бізнесу агропродовольчої сфери до міжнародної співпраці у цій сфері [3, с. 101].

Проте настійке економічне становище багатьох підприємств, що погіршується відсутністю налагодженої логістики та реклами органічної продукції, відсутністю дієвої державної підтримки її виробництва актуалізує об'єктивну необхідність створення організаційно-економічних механізмів фінансово-економічного захисту органічних агроформувань з метою реалізації внутрішніх ресурсів, нарощення ринкової вартості бізнесу в органічному секторі агросфери на тлі відкриття нових маркетингових можливостей, підвищення його конкурентоспроможності у перспективі [8, с. 28].

Без сумніву, організаційно-економічний механізм фінансово-економічної безпеки є настільки масштабним і комплексним, що повинен включати такі складові, які за своєю сутністю мають окреме значення і для розвитку органічних агроформувань, і для розвитку суспільства. Ми маємо на увазі соціальну та екологічну складові, які повинні враховуватися у впровадженні організаційно-економічного механізму, оскільки без цього не можна домогтися фінансово-економічної безпеки та мінімізації впливу її ендегенних та екзогенних ризиків. Згідно сучасних наукових розробок, країна, що в змозі стратегічно вирішити проблеми фінансово-економічної безпеки в агропродовольчій сфері та її органічному секторі, закладе основу для свого економічного розвитку в довгостроковій перспективі [2, с. 38]. Адже виробництво якісних, насамперед, органічних продуктів харчування, наявність запасів води та джерел енергії залишаються актуальними проблемами в глобальному масштабі.

Ситуація на світовому ринку продовольчих ресурсів динамічно змінюється. Вказане безпосередньо впливає на потенціал розвитку вітчизняних органічних підприємств. З однієї сторони, цінність їх природних агресурсів постійно зростає. З іншої сторони, вони потребують більших обсягів фінансових ресурсів для відтворення довкілля в умовах

органічного виробництва та досягнення його прибутковості, особливо на етапі перехідного до його впровадження періоду. Завдяки цьому країна зможе нарощувати внутрішнє споживання органічної продукції та обсяги її експорту, використовувати альтернативні агротехнології екологічного спрямування, можливості страхового та кредитного забезпечення, забезпечити реалізацію трудового потенціалу та активізувати соціальної відповідальності бізнесу в агропродовольчій сфері [7, с. 8]. Це може стати потужним стимулом для аграрного майбутнього України та захисту фінансових інтересів агробізнесу зокрема.

Завдання розробки організаційно-економічного механізму, що гарантує стійку фінансово-економічну безпеку органічних підприємств з урахуванням глобальних впливів, має велике теоретичне та практичне значення. Він розуміється як система взаємозв'язків і відносин, важелів, методів та інструментів, що можуть забезпечити їх фінансово-економічну стійкість. Серед них першочергове значення мають фінансові важелі та інструменти (ціноутворення, оподаткування, митна політика, страхування, кредитування), інституційне, інвестиційне, інформаційне й кадрове забезпечення, заходи прямої та непрямої державної підтримки, стандартизація та сертифікація умов органічного виробництва, його ресурсів, органічної сировини і продукції [9, с. 86].

Отже, організаційно-економічний механізм включає складові елементи, які забезпечують необхідний рівень організації й ефективності процесів органічного виробництва з одночасним досягненням необхідного рівня безпеки органічних підприємств, екології довкілля, соціальних ефектів [11, с. 106]. Функція даного механізму – з мінімумом витрат та максимумом управлінського ефекту забезпечити безперервне розширене відтворення органічного виробництва та функціонування й конкурентоспроможного, стійкого і безпечного розвитку органічних агроформувань.

Рациональне використання та відтворення виробничих ресурсів органічних аграрних підприємств, необхідних для виконання місії органічного агробізнесу, досягається, в першу чергу, шляхом запобігання загроз негативних впливів на фінансово-економічну безпеку основних функціональних цілей господарської діяльності, що передбачає [5, с. 147]:

- забезпечення економічної ефективності та фінансової стійкості органічного підприємства;
- забезпечення технологічної й маркетингової незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності ресурсного й технологічного потенціалу суб'єкта господарювання;
- ефективність менеджменту підприємства, оптимальність його організаційної структури та управлінських рішень;
- високий рівень кваліфікації та інтелектуального потенціалу працівників органічного виробництва;
- забезпечення екологічності підприємства, ліквідація руйнівного впливу результатів виробничої діяльності на стан навколишнього середовища;
- правову захищеність усіх аспектів діяльності – від виробництва до реалізації органічної продукції;
- високий рівень інформаційного забезпечення роботи всіх служб, захисту інформаційного середовища та комерційної таємниці;
- вирішення соціальних проблем працівників та підвищення якості споживання продуктів харчування;

- здійснення моніторингу та всебічного контролю за органічним виробництвом, стандартизації та сертифікації органічної продукції;

- гарантування безпеки персоналу, капіталу, майна і комерційних інтересів органічного підприємства.

Реалізація вищенаведених функціональних завдань забезпечення виробничо-економічної, екологічної та соціальної ефективності основної діяльності та фінансово-економічної безпеки органічних підприємств є результатом впровадження їх організаційно-економічного механізму, виконання покладених на нього вимог, дієвості та відповідності в складних умовах ринкової конкуренції та динаміки аграрних ринків. У той же час дієвість кожного з визначених функціональних складників базується на принципах економічної доцільності та, у свою чергу, має власні структурні складові [1, с. 138]. Тому їх раціональне формування та впровадження є однією із важливих частин процесу здійснення організаційно-економічного забезпечення фінансово-економічної безпеки органічних підприємств.

Реалізація цілей і завдань організаційно-економічного механізму управління економічною фінансово-безпекою органічних підприємств можлива за умови використання цілісної системи взаємоузгоджених принципів або правил [10, с. 105]. Серед них першочергове значення має принцип комплексності як всебічне врахування інтересів сторін і комплексне використання сукупності ресурсів, інструментів та важелів управління фінансово-економічною безпекою. Збалансованість розуміється як взаємне узгодження елементів організаційно-економічного механізму управління фінансово-економічною безпекою.

Гнучкість та адаптивність означає адекватне реагування на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища з метою підтримки відповідного рівня фінансово-економічної безпеки органічного підприємства [6]. Зміст принципу ефективності полягає в тому, що будь-які управлінські рішення повинні давати ефект від їхнього застосування. Принцип контролювання передбачає здійснення постійного контролю за реалізацією управлінських рішень з метою їх постійної адаптації до змін умов внутрішнього та зовнішнього середовища господарювання й аграрного ринку загалом та органічної продукції – зокрема.

В результаті дотримання зазначених принципів очікується обґрунтоване впровадження організаційно-економічного механізму функціонування органічних підприємств та управління ними і, як наслідок, забезпечення фінансово-економічної безпеки їх розвитку [4, с. 148]. Отже, метою організаційно-економічного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки органічних агроформувань та управління нею є своєчасне виявлення й запобігання як зовнішнім, так і внутрішнім небезпекам і загрозам, а також забезпечення захищеності основної діяльності та цілковитого досягнення екологічних та соціальних цілей органічного виробництва.

Висновки. Об'єктивною необхідністю розробки та постійного вдосконалення організаційно-економічного механізму управління основною діяльністю й фінансово-економічною безпекою органічних аграрних підприємств є швидкозмінні, важко- або недостатньо прогнозовані чинники мікро- та макросередовища при розширенні виробничо-економічних відносин з безпосереднім діловим оточенням. Це зумовлює необхідність перегляду напрацьованих раніше

підходів до визначення його функцій та структури як основи управління в умовах сталого економічного середовища. В сучасних умовах динаміки аграрних ринків, впливу глобальних ринків, впровадження інтенсивних технологій у сільсько-господарську та харчову галузі необхідно будувати нову стратегію управління органічними підприємствами. У структурі їх організаційно-економічного механізму мають бути як

специфічні інструменти стандартизації та сертифікації органічної продукції, контролю та моніторингу екології довкілля, прямої та непрямої державної підтримки, так і методи та інструменти ідентифікації ризиків і загроз фінансово-економічній стійкості та безпеці, передбачення можливих втрат і використання конкурентних переваг для подальшого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Бехтер Л.А. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства / Л.А. Бехтер // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: тези доп. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – С. 138-139.
2. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: [монографія] / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: ВИДАВНИЦТВО, 2012. – 386 с.
3. Гришова І.Ю. Зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства / І.Ю. Гришова, Т.С. Шабатура // Облік і фінанси. – 2013. – № 1. – С. 99-105.
4. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: [навчальний посібник] / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
5. Зеркалов Д.В. Экономическая безопасность: [монография] / Д.В. Зеркалов. – К.: Основа, 2011. – 587 с.
6. Іващенко О.В. Система фінансово-економічної безпеки підприємства / О.В.Іващенко, П.М.Четверіков. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sword.com.index/2012>
7. Ігнатенко М.М. Управління органічним виробництвом аграрних підприємств на засадах здійснення соціальної відповідальності / М.М. Ігнатенко // Економіка і фінанси: наук. жур. – Дніпропетровськ, 2015. – № 12. – С. 4-11.
8. Мармунь Л.О. Розвиток органічного виробництва в Україні / Л.О. Мармунь, Н.П. Новак // Економіка АПК: міжнар. наук.-вир. жур. – № 9. – 2016. – С. 26-32.
9. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: [навч. посібник] / І.П.Мойсеєнко, О.М.Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
10. Подольчак Н.Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: [навч. посібник] / Н.Ю.Подольчак, В.Я.Карковська. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 268 с.
11. Столбов В.Ф. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки / В.Ф. Столбов, Г.М. Шаповал // Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник. – 2013. – №111. – С. 103-108.

Антошкин В.К. Организационно-экономический механизм обеспечения финансово-экономической безопасности агроформирований по органическому производству

В статье выявлены особенности функционирования органических агроформирований и особенности организационно-экономического механизма обеспечения эффективности их основной деятельности и финансово-экономической безопасности. Кроме традиционных составляющих, в его состав включены инструменты и методы стандартизации и сертификации органической продукции, мониторинга и контроля окружающей среды. Определена необходимость прямой и косвенной государственной поддержки органических товаропроизводителей на этапе переходного периода к органической деятельности. Разработаны основные функциональные элементы и задачи внедрения организационно-экономического механизма. Обоснованные его принципы и ожидаемые результаты для управления органическими предприятиями и их финансово-экономической безопасности.

Ключевые слова: агроформирования, органическое производство, переходный период, организационно-экономический механизм, финансово-экономическая безопасность, стандартизация, сертификация, контроль, мониторинг, государственная поддержка, совершенствование, управление.

Antoshkin V.K. Organizational-economic mechanism of ensuring financial and economic security of agricultural holdings with organic production

The article reveals peculiarities of functioning of organic agro-industrial enterprises and peculiarities of the organizational-economic mechanism of ensuring the effectiveness of their core activities and financial and economic security. In addition to traditional components, it includes the tools and techniques of standardization and certification of organic products, monitoring and control of the environment. The necessity of direct and indirect state support of organic producers in the transition period to organic activities. Developed the basic functional elements and the implementation of organizational-economic mechanism. It justifies its principles and expected outcomes for management of organic businesses and their financial security.

Key words: agricultural enterprises, organic production, transition, organizational-economic mechanism, financial and economic security, standardization, certification, control, monitoring, government support, improvement, management.

Дата надходження до редакції: 23.08.2018

Рецензент: д.е.н., професор Борисова В.А.